Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa. Lakiehdotuksen mukaan puolustusvoimat huolehtisi tiettyjen, puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön sanottuun palvelussuhteeseen liittyvien rikosten tutkinnasta sekä turvallisuus- ja valvontatehtävistä sotilaallisen maanpuolustuksen alalla. Laissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi puolustusvoimissa poliisin tehtäviä suorittavan virkamiehen toimivaltuuksista, poliisitoimintaa varten ylläpidettävistä henkilörekistereistä ja rekisterinpidosta.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samaan aikaan kuin uusi poliisilaki ja laki poliisin henkilörekistereistä.

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Puolustusvoimien poliisitoimintaa sääntelee vuodelta 1967 oleva asetus poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa (18/67). Asetus on suppea ja muun muassa keskeiset tutkinta- ja valvontatehtävät määritetään siinä viittauksella poliisia koskeviin asianomaisiin säädöksiin. Sama koskee puolustusvoimissa poliisitehtäviä varten pidettäviä henkilörekistereitä.

Sotilasrikosten tutkinta on vakiintuneesti tapahtunut puolustusvoimissa, jossa esitutkinnasta huolehtii asianomainen kurinpitoesimies. Puolustusvoimissa on lisäksi sisäisiä vartiointi- ja järjestyksenpitotehtäviä varten erityisiä sotilaspoliisimiehiä. Heidän tehtäviinsä eivät kuulu varsinaiset poliisitehtävät.

Puolustusvoimista annetulla lailla (402/74) puolustusvoimien tehtäväksi on säädetty muun muassa valtakunnan alueellisen koskemattomuuden turvaaminen ja sen oikeusjärjestyksen puolustaminen. Valtio- tai yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta vaarantavien hankkeiden ja rikosten torjunta, joka poliisin hallinnosta annetun lain (110/92) mukaan kuuluu suojelupoliisille, on puolustusvoimissa perinteisesti kuulunut pääesikunnan tehtäviin.

Poliisitehtävät, jotka puolustusvoimat hoitaa normaaliaikana, kuuluvat puolustusvoimien hoidettaviin myös mahdollisen kriisin aikana. Toiminnan tehokkuus poikkeusoloissa voidaan parhaiten varmistaa siten, että normaaliaikana luodaan ja ylläpidetään toimiva organisaatio ja perehdytetään tarvittava henkilöstö. Toiminta jatkuu pääosin samanlaisena myös kriisin aikana, vain painotukset muuttuvat. Järjestely vastaa julkisen hallinnon valmiussunnittelussa yleisesti noudatettua periaatetta.

Hallituksen esityksen antaminen perustuu poliisilain (493/95) 50 §:n säännökseen, jonka mukaan poliisin tehtäviä voidaan lailla säätää puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, tullin tai muun viranomaisen suoritettaviksi. Ehdotusnostaisi poliisitoiminnan perustana olevat, nykyisin asetuksen tasoiset säännökset lain tasolle ja loisi pohjan poliisitehtävien hoitamiselle puolustusvoimissa sekä normaalioloissa että mahdollisen kriisin aikana.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Vuonna 1967 voimaan tulleen poliisilain

(84/66) 3 §:n mukaan poliisin toimialaan kuuluvia tehtäviä voidaan asetuksella määrätä puolustuslaitoksen, rajavartiolaitoksen ja muiden viranomaisten suoritettaviksi. Puolustusvoimien osalta asiasta on säädetty edellä mainitulla poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetulla asetuksella.

Poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetun asetuksen mukaan pääesikunta ja sen alaiset viranomaiset suorittavat puolustusvoimissa poliisin toimialaan kuuluvia tehtäviä. Tehtävien osalta viitataan poliisilain 4 §:ään. Sanotussa pykälässä, jonka sittemmin ovat korvanneet poliisin hallinnosta annetun lain säännökset, luetellaan muun muassa paikallispoliisille kuuluvina tehtävinä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen, rikollisuuden torjunta ja rikostutkinta sekä suojelupoliisille kuuluvina tehtävinä sellaisten hankkeiden seuraaminen ja ilmisaattaminen, joiden on syytä varoa kohdistuvan valtakunnan itsenäisyyttä tai sen laillista valtio- ja yhteiskuntajärjestystä vastaan taikka jotka ovat omiaan vaarantamaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Asetuksen mukaan puolustusvoimille kuuluvat poliisitehtävät ovat varsin laajat ja moninaiset.

Puolustusvoimissa poliisin tehtävistä huolehtii pääesikunta. Sotilasoikeudenkäyntilaissa (326/83) tarkoitettujen rikosten esitutkinnan toimittamisesta vastaavat asianomaiset kurinpitoesimiehet siten kuin sotilaskurinpitolaissa (331/83) tarkemmin säädetään.

Puolustusvoimien poliisitoiminnan hoitamista varten ylläpidettäviin henkilörekistereihin on poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetun asetuksen nojalla sovellettu poliisin henkilörekistereistä annettua asetusta (1056/87). Valtakunnallisista henkilörekistereistä on sisäasiainministeriön sijasta päättänyt pääesikunta.

2.2. Kansainväliset sopimukset ja velvoitteet

Tietosuojakysymyksiä sääntelee Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä (SopS 36/92), jäljempänä tietosuojasopimus. Tietosuojasopimuksen tarkoituksena on turvata yksilölle hänen oikeutensa ja perusvapautensa sekä erityisesti hänen oikeutensa yksityisyyteen.

Sopimuspuolet sitoutuvat ryhtymään tarpeellisiin toimiin toteuttaakseen sopimuksessa mainitut tietosuojan perusperiaatteet kansallisessa lainsäädännössään. Perusperiaatteet koskevat muun muassa tiedon laatua, eräitä erityisiä tietoryhmiä, tietoturvaa ja lisätoimia rekisteröidyn suojelemiseksi sekä rangaistuksia ja oikeuskeinoja.

Euroopan neuvoston ministerikomitea on antanut vuonna 1987 suosituksen henkilötietojen käytöstä poliisitoimessa, jäljempänä tietosuojasuositus. Tietosuojasuosituksen tarkoituksena on täsmentää tietosuojasopimusta poliisitointa koskevien kysymysten osalta. Suositus ei ole oikeudellisesti sitova.

Euroopan unionissa on käsittelyn alaisena direktiiviehdotus, joka koskee yksilöiden suojelua henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaata liikkuvuutta, jäljempänä tietosuojadirektiiviehdotus. Euroopan unionin neuvosto on helmikuussa 1995 antanut yhteisen kannan tietosuojadirektiiviehdotuksesta, joka on sen jälkeen ollut parlamentin käsiteltävänä.

Tietosuojadirektiiviehdotus täsmentäisi ja laajentaisi edellä mainitussa yleissopimuksessa tarkoitettuja periaatteita. Tietosuojadirektiiviehdotuksen mukaan sitä ei kuitenkaan sovellettaisi henkilötietojen käsittelyyn sellaisessa toiminnassa, joka ei kuulu yhteisön oikeuden soveltamisalaan. Kaikissa tapauksissa soveltamisalan ulkopuolelle jäisi henkilötietojen käsittely, joka koskee yleistä turvallisuutta, puolustusta, valtion turvallisuutta ja rikosoikeuden alalla tapahtuvaa valtion toimintaa.

2.3. Nykytilan arviointi

Poliisitoiminnasta puolustuslaitoksessa annetun asetuksen mukaan pääesikunnalla on toimivalta tutkinta- ja valvontatehtävissä sekä rikostutkinnassa puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella ja muuallakin, kun kysymyksessä on sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitettu rikos.

Oikeus tutkia puolustusvoimissa palvelevan siviilihenkilön tekemää rikosta on asetuksen säännöksen valossa tulkinnanvarainen. Puolustusvoimien rikostutkijalla tulisi kuitenkin tietyssä laajuudessa olla sanottu tutkintaoikeus silloin, kun kyseessä on puolustusvoimissa palvelevan tekemä palvelussuhteeseen liittyvä rikos. Koska tehokas rikostutkinta ei ole mahdollista ilman oikeutta pakkokeinojen käyttämiseen, tulisi poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavilla virkamiehillä olla myös valtuudet tarpeellisten pakkokeinojen käyttämiseen.

Mainittujen toimivaltuuksien saaminen on perusteltua, koska yli puolet puolustusvoimien palveluksessa olevista on siviilejä. Kun siviilihenkilöt eivät kuulu rikoslain 45 luvun soveltamisalan eivätkä siten sotilaskurinpitolain soveltamisalan piiriin, heihin ei voimassa olevien säännösten mukaan voida kohdistaa pakkokeinoja, vaikka heitä voitaisiinkin tapauksen johdosta kuulla. Esimerkiksi tutkittaessa kavallusta, johon epäillään syyllisiksi samassa toimistossa työskentelevää sotilasta ja siviiliä, saattaa tutkinnan tarkoitus jäädä saavuttamatta, koska rikostutkijalla ei kotietsintäoikeuden puuttuessa ole mahdollisuutta toimeenpanna siviilihenkilöön kohdistuvaa etsintää. Rikostutkija ei siis voi esimerkiksi tarkastaa siviilihenkilölle kuuluvaa laukkua laajemmasta tarkastuksesta puhumattakaan.

Nykyinen asetuksentasoinen sääntely ei täytä uuden poliisilain vaatimuksia. Sen mukaan poliisin tehtäviä voidaan lailla antaa puolustusvoimien suoritettavaksi. Myös henkilörekistereitä koskevat säännökset on tietosuojasopimuksenkin määräykset huomioon ottaen tarpeellista saattaa lain tasoisiksi.

3. Keskeiset ehdotukset

Laissa ehdotetaan määriteltäviksi ne poliisitoiminnan tehtäväalueet, joista puolustusvoimat huolehtii. Tehtäväalueet olisivat rikostutkinta sekä turvallisuus- ja valvontatehtävät, kuten voimassa olevan asetuksenkin mukaan. Tehtävistä vastaisivat samat virkamiehet kuin nykyisin.

Yleislakina poliisilaki koskisi myös puolustusvoimissa tapahtuvaa poliisitoimintaa, samoin kuin esitutkintalaki (449/87) ja pakkokeinolaki (450/87). Poliisitehtävissä toimivien puolustusvoimien virkamiesten toimivallasta ehdotetaan säädettäväksi osaksi viittaamalla edellä mainittujen lakien asianomaisiin säännöksiin ja osaksi kirjoittamalla toimivaltasäännöksiä tähän lakiin.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi, että myös tietyt puolustusvoimien palveluksessa olevan siviilihenkilön sanottuun palvelussuhteeseen liittyvät rikokset voitaisiin tutkia puolustusvoimissa. Asian tutkiminen puolustusvoimissa edellyttäisi, että todennäköisin syin voidaan epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas. Siviilihenkilöön voitaisiin kohdistaa myös asian edellyttämiä pakkokeinoja. Tämä merkitsee muutosta nykyiseen asetukseen, jossa ei ole lainkaan säännöksiä pakkokeinojen käyttämisestä. Samalla puolustusvoimien rikostutkintatehtävät tulisivat selkeästi määritellyiksi.

Puolustusvoimiin kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan estämiseksi lakiin ehdotetaan nimenomaista säännöstä, jonka mukaan sanotussa toiminnassa olisi oikeus käyttää tarkkailua ja teknistä tarkkailua poliisilaissa säädetyillä edellytyksillä.

Poliisilaki sisältää uudet säännökset muun muassa tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta. Tarkkailulla hankitaan tietoja tietystä tunnetusta tai tuntemattomasta henkilöstä, hänen yhteyksistään ja hänen jo tapahtuneesta taikka parhaillaan tai myöhemmin tapahtuvasta toiminnastaan. Tarkkailun avulla voidaan ajoittaa poliisitoimenpiteitä ja kohdistaa niitä oikeisiin henkilöihin. Saaduilla tiedoilla voidaan tehostaa esitutkintaa, jäljittää etsittäviä henkilöitä sekä muutoinkin estää tai vähentää rikosten lopullisia seurauksia.

Tekninen tarkkailu on tiettyyn henkilöön teknisiä laitteita apuna käyttäen kohdistettavaa kuuntelua ja äänen tallentamista, katselua ja kuvaamista sekä kulkuneuvon tai tavaran liikkumisen seurantaa. Teknisellä tarkkailulla voidaan hankkia tietoja myös henkilön yksityisyyden piirin kuuluvista seikoista.

Pystyäkseen suoriutumaan poliisitehtävistään puolustusvoimat tarvitsee poliisin tapaan tietoja ilmiöistä, joihin sillä on säännösten mukaan velvollisuus puuttua. Mahdollisimman oikeat ja täydelliset tiedot varmistavat sen, että käytettävissä olevat rajalliset voimavarat voidaan käyttää tehokkaimmalla tavalla ja toimenpiteet kohdistaa oikeisiin henkilöihin ja noudattaa heidänkin osaltaan vähimmän haitan periaatetta.

Toimialoittain järjestetyn valtion- ja kuntainhallinnon keskeisenä yhteisenä tavoitteena on turvallisuuden ylläpitäminen. On yhteiskunnan perusetujen mukaista, ettei turvallisuustyöhön liittyvää viranomaisten välistä tietojenvaihtoa rajoiteta aiheettomasti. Viranomaisten ei tulisi salata toisen viranomaisen tehtävässään pyytämiä tietoja, elleivät salassapitosäännöksillä suojattavat edut ole merkittävämmät kuin tietoa tarvitsevan viranomaisen hoidettavana oleva tehtävä ja pyydettyjen tietojen merkitys tehtävän suorittamisen kannalta. Toisaalta viranomaisten välisen tietojen vaihdon on oltava siten rajattua, ettei sillä tarpeettomasti puututa kansalaisen yksityisyyteen.

Lakiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan pääesikunta saisi laissa erikseen mainittujen viranomaisten rekistereistä laissa yksilöidyt tiedot. Tiedot saisi luovuttaa myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Lisäksi pääesikunta saisi tiettyjä yhteystietoja tele- ja postitoimintaa harjoittavilta yhteisöiltä.

Poliisitehtävät ovat myös puolustusvoimissa niin moninaisia, että on käytännössä vaikeaa etukäteen yksilöidä kaikkia niitä tietoja, joita puolustusvoimat tarvitsee eri viranomaisilta voidakseen täyttää sille säädetyt velvoitteet. Tämän vuoksi laissa ehdotetaan, että pääesikunta saisi muiltakin kuin edellä tarkoitetuilta, ehdotetussa laissa lueteltavilta viranomaisilta 1 §:ssä tarkoitetuissa poliisitehtävissä tarpeelliset tiedot salassapitosäännösten estämättä. Tiedonsaantioikeus ulottuisi myös julkista tehtävää hoitamaan asetetun yhteisön tätä tehtävää koskeviin tietoihin. Pääesikunta saisi tiedot samoilla edellytyksillä kuin poliisi.

Puolustusvoimien poliisitoimintaa varten pidettäviä henkilörekistereitä koskevat säännökset ovat varsin niukat ja puutteelliset. Säännöstö on tarkoitus saattaa ajan tasalle ja sisällyttää puheena olevaan lakiin. Uuden säännöstön seikkaperäisyydestä huolimatta tarkoituksena ei ole sanottavasti muuttaa rekisterinpitoa tai sen laajuutta, vaan toiminta tulee jatkumaan jo vakiintuneeseen tapaan.

Puolustusvoimien viranomaisten poliisitehtäviä varten pitämien henkilörekisterien osalta ehdotetaan noudatettavaksi soveltuvin osin henkilörekisterilakia (471/87). Ehdotettuun lakiin sisällytettäisiin säännöksiä muun muassa henkilörekistereistä, joita ovat rikostietorekisteri ja turvallisuustietorekisteri sekä henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitetut tilapäiset henkilörekisterit. Myös ehdotetaan säännöksiä eri tyyppisten tietojen tallettamisesta, rekisteröidyn tarkastusoikeuden käyttämisestä ja siinä sovellettavista rajoituksista, poliisitehtäviä suorittavan vaitiolovelvollisuudesta, rekisterien tietojen luovuttamisesta sotilas- ja muille viranomaisille ja tietojen käyttämisestä luotettavuuslausuntoja annettaessa.

4. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole organisatorisia eikä taloudellisia vaikutuksia.

5. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä puolustusministeriössä.

Esityksestä on pyydetty lausunto ulkoasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, tietosuojavaltuutetulta, ulkomaalaisvirastolta, väestörekisterikeskukselta, rajavartiolaitoksen esikunnalta, pääesikunnalta, Puhelinlaitosten Liitto r.y.:ltä, Suomen Posti Oy:ltä ja Telecom Finland Oy:ltä. Lausunnoissa esitetyt huomautukset on pyritty ottamaan huomioon esityksessä.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Ehdotettu laki liittyy 1 päivänä lokakuuta 1995 voimaan tuleviin poliisilakiin ja poliisin henkilörekistereistä annettuun lakiin (509/95).

Edellä kohdassa 2.2.mainittu Euroopan neuvoston tietosuojasopimus velvoittaa sopimuspuolia toteuttamaan sopimuksessa mainitut tietosuojan perusperiaatteet kansallisessa lainsäädännössään. Euroopan neuvoston ministerikomitean tietosuojasuositus täsmentää tietosuojasopimusta poliisitointa koskevien kysymysten osalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Puolustusvoimien poliisitehtävät.* Pykälässä ehdotetaan määriteltäviksi ne poliisin tehtävät, joista puolustusvoimat huolehtii toimialallaan.

Pykälän 1 momentin 1—3 kohtiin ehdotetaan sisällytettäviksi esitutkintaa koskevat säännökset ja 4 kohtaan säännös, joka koskee puolustusvoimien turvallisuus- ja valvontatehtäviä.

Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävien rikosten esitutkinta ehdotetaan myös tämän lain mukaan kuuluvaksi niihin tehtäviin, joista puolustusvoimat huolehtii (1 kohta). Sotilasoikeudenkäyntiasioita ovat sotilasoikeudenkäyntilain mukaan sotilasrikoksia koskevat asiat, joista säädetään rikoslain 45 luvussa, sekä sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetut teot.

Rikoslain 45 luvussa säädetään muun muassa luvattomasta poissaolosta, karkaamisesta ja muusta palveluksen välttämisestä, niskoittelusta, esimiehen väkivaltaisesta vastustamisesta, esimiesrikoksista kuten syyttömän rankaisemisesta ja esimiesaseman väärinkäyttämisestä, palvelusrikoksesta, vartiorikoksesta, salahankkeesta vaarallisen sotilasrikoksen tekemiseksi sekä järjestysrikoksista kuten päihtymyksestä palveluksessa ja kurittomuudesta.

Sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentissa luetellaan teot, joista säädetään rangaistus rikoslain 21 luvun 1—3 tai 5—14 §:ssä, 25 luvun 7 tai 8 §:ssä, 28, 31—33 tai 35 luvussa, 36 luvun 1—3 §:ssä 37 luvun 8—10 §:ssä, 38 luvun 1—8 §:ssä taikka 40 luvun 1—3, 5 tai 6 §:ssä tai asevelvollisuuslain 39 §:ssä. Syyte sotilasta vastaan sanotuista rikoslaissa tarkoitetuista teoista käsitellään sotilasoikeudenkäyntiasiana edellyttäen, että teko on kohdistunut puolustusvoimiin tai toiseen sotilaaseen.

Rikoslain 21 luku koskee henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia, 25 luku vapauteen kohdistuvia rikoksia, 28 luku omaisuusrikoksia, 31 luku ryöstöä ja kiristystä, 32 luku kätkemisrikoksia, 33 luku väärennysrikoksia, 35 luku vahingontekoa, 36 luku petosta ja muuta epärehellisyyttä, 37 luku maksuvälinerikoksia, 38 luku tieto- ja viestintärikoksia ja 40 luku virkarikoksia ja julkisyhteisön työntekijän rikoksia. Asevelvollisuuslain 39 §:ssä (358/94) tarkoitettu asevelvollisuudesta kieltäytyminen on rikos, johon vain varusmies voi syyllistyä.

Sanottujen rikosten tutkinta kuuluu jo nyt puolustusvoimille sotilaskurinpitolain mukaan. Sotilaskurinpitolaissa esitutkinnan toimittamisesta huolehtiminen on säädetty asianomaisen kurinpitoesimiehen tehtäväksi. Sanotussa laissa oikeus käyttää pakkokeinoja on annettu myös eräille virkamiehille, jotka puolustusvoimissa hoitavat poliisitehtäviä, mutta jotka eivät ole varsinaisia kurinpitoesimiehiä. On tarkoituksenmukaista, että nämä ja lisäksi muut varsinaisia poliisitehtäviä puolustusvoimissa suorittavat henkilöt voivat tarvittaessa tutkia myös sotilasrikoksen. Sotilasrikoksia koskevan esitutkinnan sisällyttäminen ehdotetussa laissa tarkoitettuihin puolustusvoimien poliisitehtäviin selkiinnyttäisi esitutkintatoimivaltaa koskevaa säännöstöä.

Käytännössä hankaluutta on aiheutunut siitä, ettei puolustusvoimat ole voinut toimittaa esitutkintaa sellaisen henkilön osalta, joka on ehtinyt kotiutua varusmiespalveluksesta. Erityisesti varusmiespalveluksen loppuvaiheeseen saattaa liittyä toimintaa, joka käsittää rikkomuksia. Usein mukana on suuri määrä henkilöitä niin tekijä- kuin asianomistajapuolellakin. Kotiutumisen jälkeen kurinpitoesimies ei ole toimivaltainen enää tutkimaan asiaa. Vaikka kysymys ei olisikaan yleisen mittapuun mukaan vakavasta rikoksesta, asia on kuitenkin tutkittava. Tarkoituksenmukaisinta on, että puolustusvoimat, jonka piirissä teko on tapahtunut ja jossa tapausta selvitettäessä on jo kertynyt runsaasti aineistoa, voi hoitaa tutkinnan loppuun asti. Suhteellisen vähäisten rikkomusten ollessa kyseessä poliisi ei voine nopeasti irrottaa niukkoja voimavarojaan usein laajaan tutkimukseen. Pykälän ehdotettu sanamuoto mahdollistaisi esitutkinnan loppuunsaattamisen kotiuttamisesta huolimatta.

Rikosten esitutkinnan osalta ehdotetaan muutoin, että puolustusvoimat voisi tutkia puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön tekemän rikoslain 40 luvussa tarkoitetun rikoksen (2 kohta). Edellytyksenä muun kuin sotilaan tekemän rikoksen tutkimiselle olisi, että voitaisiin todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas. Virkarikoksia ja julkisyhteisön työntekijän rikoksia koskeva rikoslain 40 luku sisältää sääntelyn

muun muassa seuraavista rikoksista: lahjuksen ottaminen, lahjusrikkomus, virkasalaisuuden rikkominen, asiakirjan luvaton paljastaminen, virka-aseman väärinkäyttäminen sekä virkavelvollisuuden rikkominen.

Lisäksi ehdotetaan, että puolustusvoimat voisi tutkia myös puolustusvoimien palveluksessa olevan muun kuin sotilaan tekemän rikoksen, joka kohdistuu puolustusvoimien omaisuuteen (3 kohta). Tutkinnan edellytyksenä olisi, että rikos on tehty puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella, aluksessa, ilmaaluksessa tai kulkuneuvossa taikka palvelustehtävässä. Lisäksi edellytettäisiin, että voidaan todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas. Tutkintaoikeus ehdotetaan määriteltäväksi niin, että se koskee puolustusvoimien omaisuuteen kohdistunutta, sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentissa lueteltua rikosta. Tällaisia rikoksia ovat varkaus, kavallus, luvaton käyttö, ryöstö ja kiristys, kätkemisrikokset, vahingonteko, petos ja maksuvälinerikos.

Tutkintaoikeuden ulottaminen myös siviilihenkilöiden tekemiin rikoksiin on perusteltua, koska puolustusvoimien esikunnissa, tuotantolaitoksissa ja varikoissa palvelee suuri määrä siviilihenkilöstöä ja siten samaan rikokseen voi olla osallisina sekä siviilejä että sotilaita. Vaikka rikokset sinänsä olisivatkin vähäisiä, niiden tutkiminen saattaa vaatia paljon aikaa ja työtä. Tyypillisiä tähän ryhmään kuuluvia tapauksia ovat varastoissa ilmenneet vajaukset, joiden syyksi epäillään väärinkäytöksiä. Poliisin voimavarojen käyttäminen sanotuntyyppisen esitutkinnan toimittamiseen olisi epätarkoituksenmukaista.

Tutkinnan yhteydessä saatetaan joutua käsittelemään myös salaisia asioita tai käymään kohteissa, joihin pääsy on hyvin rajoitettua. Tutkinta nopeutuu ja tehostuu, jos tutkijana on puolustusvoimiin perehtynyt rikostutkija, joka on toimivaltainen tutkimaan asian kokonaisuudessaan. Samalla tutkinnassa mahdollisesti esille tulevat salassapidettävyysnäkökohdat on helpompi ottaa huomioon.

Siviilihenkilöitä koskevat esitutkintapöytäkirjat toimitettaisiin pääsääntöisesti poliisille asian edellyttämiä toimenpiteitä varten.

Puolustusvoimien poliisitehtäviin ehdotetaan rikostutkinnan lisäksi kuuluviksi poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n 1 momentissa tarkoitetut turvallisuus- ja valvontatehtävät sotilaallisen maanpuolustuksen alalla (4 kohta). Puolustusvoimien poliisitoiminnassa tehtävänä olisi huolehtia mainitussa laissa tarkoitetuista turvallisuus- ja valvontatehtävistä siltä osin kuin kysymys on Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan toiminnan estämisestä. Säännös rajoittaa puolustusvoimien rauhanaikaisen poliisitoiminnan koskemaan varsinaisia ulkoisia uhkia, jotka kohdistuvat Suomen sotilaalliseen maanpuolustukseen, mutta myös laitonta sotilaallista tiedustelutoimintaa, jota harjoittavat Suomen kansalaiset vieraan valtion lukuun. Jos puolustusvoimien palveluksessa oleva henkilö on todennäköisin syin osallisena poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin hankkeisiin tai rikoksiin, jotka saattavat vaarantaa puolustusvoimien laissa säädettyjen tehtävien suorittamisen, kyseinen toiminta kuuluu myös puolustusvoimien turvallisuus- ja valvontatehtävien piiriin. Muilta osin tämän alan tehtävät kuuluvat suojelupoliisille. Poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:n 1 momentin mukaan suojelupoliisin tehtävänä on torjua sellaisia hankkeita ja rikoksia, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Sen tulee myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta valtakunnan turvallisuutta vaarantavan toiminnan estämiseksi. Suojelupoliisi suorittaa puheena olevien rikosten tutkinnan myös siltä osin kuin rikokset ovat tulleet ilmi puolustusvoimien suorittaman valvonnan yhteydessä.

Tässä laissa tarkoitetun tutkinnan ja valvontatehtävän voisi puolustusvoimien ohella aina toimittaa myös poliisi. Sen vuoksi pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tehtävä voidaan asian laadun niin vaatiessa suorittaa yhteistoiminnassa poliisin kanssa tai siirtää kokonaan poliisin suoritettavaksi. Poliisin tutkittaviksi on tarkoituksenmukaista siirtää erityisen vakavat rikosasiat kuten esimerkiksi tapaukset, joihin seurauksena liittyy kuolema tai vakava ruumiinvamma, ja erityisen vaarallisten puolustustarvikkeiden anastukset sekä asiat, joissa puolustusvoimien puolueettomuuteen esitutkinnan suorittajana voisi kohdistua epäilyjä. Toimenpiteet niiden tutkittavaan rikokseen osallisten henkilöiden osalta, jotka eivät ole palvelussuhteessa puolustusvoimiin, kuuluisivat aina poliisille. Koska puolustusvoimilla ei ole valmiuksia teknisen tutkinnan suorittamiseen, tulisivat myös laajoja teknisiä rikostutkimuksia edellyttävät tapaukset poliisin

tutkittaviksi. Kun asia siirrettäisiin poliisin tutkittavaksi, poliisi toimisi myös tutkinnanjohtajana. Muuten tutkinnanjohtajasta sovittaisiin erikseen. Yhteistoiminnasta määräämisestä ehdotetaan säädettäväksi lähemmin 26 §:ssä.

Kuten tämän pykälän perusteluissa edellä todetaan, sotilasrikosten esitutkinta kuuluu puolustusvoimien kurinpitoesimiehille sotilaskurinpitolain nojalla. Toisaalta pykälän 1 momentin 1 kohdassa ehdotetaan, että sotilasrikoksen esitutkinnan olisi toimivaltainen suorittamaan myös tässä laissa tarkoitettu poliisiorganisaatio. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan selventävää viittausta sotilaskurinpitolakiin. Sen mukaan sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen esitutkinnasta on tämän lain lisäksi voimassa, mitä sotilaskurinpitolaissa säädetään.

2 §. *Organisaatio ja kelpoisuusvaatimukset.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavista toimielimistä ja hallintoyksiköistä sekä kelpoisuusvaatimuksista.

Puolustushallinnon alan dualistisuus merkitsee sitä, että osa asioista voidaan käsitellä hallintoasioina ja osa sotilaskäskyasioina. Puolustusvoimien poliisitoiminta ei kuulu viime mainittujen piiriin.

Poliisin tehtäviä hoitavat nykyään pääesikunnan tutkintaosasto ja sen aluetoimistot ja niissä palvelevat virkamiehet. Poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavat virkamiehet ovat joko oikeustieteen kandidaatin tutkinnon, upseerin tutkinnon tai opistoupseerin tutkinnon suorittaneita taikka heillä on poliisikoulutus. Upseerin tutkinto on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy koulutusta rikosoikeudessa ja sotilasoikeudenhoitomenettelyssä mukaan luettuna esitutkinta. Opistoupseerin tutkintoon sisältyy suppeampi oikeudenhoidon koulutus. Kaikki sotilasviroissa palvelevat, jotka suorittavat poliisitehtäviä, ovat suorittaneet poliisihallinnon rikostutkimuskurssin. Useat ovat sen lisäksi osallistuneet muille poliisin erikoiskursseille.

Edellä selostettua käytäntöä on tarkoitus jatkaa. Koska pääesikunnan organisaatiota ei ole asetuksenkaan tasolla yksilöity osaston tarkkuudella, lakiin ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää säännöksiä nimeltä mainituista pääesikunnan osastoista. Sen vuoksi pykälään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan poliisin tehtäviä hoidetaan pääesikunnan asianomaisessa toimielimessä ja pääesikunnan alaisissa hallintoyksiköissä. Organisaatioon liittyvistä asioista, poliisitehtäviä hoitavien kelpoisuusvaatimuksista ja koulutuksesta säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Organisaatiota ja virkakelpoisuutta koskevia sääntelyjä sisältyy jo nyt puolustusvoimista annettuun asetukseen.

3 §. *Poliisitoiminnan yleiset periaatteet.* Koska tässä laissa tarkoitetut tehtävät ovat tyypillisiä poliisitehtäviä, on selvää, että niitä hoidettaessa noudatetaan kaikkia poliisitoimintaa koskevia yleisiä periaatteita. Selvyyden vuoksi pykälään ehdotetaan viittausta poliisilakiin.

2 luku. **Toimivaltuussäännökset**

4 §. *Toimivaltuudet.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi poliisitehtäviä hoitavien toimivallasta. Tutkinnanjohtajana toimisi pääesikunnan 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen päällikkönä toimiva virkamies tai puolustusvoimien sotilaslakimies. Heillä olisi 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetuissa tehtävissä samat toimivaltuudet kuin pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä esitutkintalain ja pakkokeinolain mukaan sekä päällystöön kuuluvalla poliisimiehellä esitutkintalain mukaan. Toimivaltuudet eivät kuitenkaan käsittäisi pakkokeinolain 5 a luvussa tarkoitettua telekuuntelua eikä televalvontaa. Telekuuntelua ja televalvontaa koskevaa toimivaltaa ei luonnollisesti olisi 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetuissa tehtävissäkään, joihin rikostutkinta ei sisälly. Kaikilla 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen poliisitehtäviä hoitavilla virkamiehillä olisi lisäksi poliisimiehelle säädetyt toimivaltuudet kaikissa 1 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tehtävissä.

Pakkokeinolain 5 a luvun 5 §:n 2 momentin mukaan tutkinnan johtaja, jona yleensä on pidättämiseen oikeutettu virkamies, voi päättää teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta ja teknisestä seurannasta. Teknistä kuuntelua koskeva päätös on alistettava 24 tunnin kuluessa säännöksessä tarkoitetulle ylemmälle poliisimiehelle. Ehdotetussa laissa tarkoitetussa rikostutkinnassa on tutkinnan johtajana 2 §:ssä tarkoitetun pääesikunnan toimielimen päällikkönä toimiva virkamies tai sotilaslakimies. Pakkokeinolain 5 a luvun 5 §:n 2 momenttia ei sanamuotonsa vuoksi voisi kuitenkaan soveltaa heidän tekemäänsä mainitussa momentissa tarkoitettuun päätökseen. Tämän vuoksi 4 §:ään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan pakkokeinolain 5 a luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoi-

tettu teknistä kuuntelua koskeva päätös on alistettava ehdotetun lain 2 §:ssä tarkoitetun pääesikunnan toimielimen päällikkönä toimivalle virkamiehelle. Silloin kun sanottu virkamies on tutkinnanjohtajana, päätös alistettaisiin pääesikunnan operaatiopäällikölle.

5 §. *Tarkkailu ja tekninen tarkkailu turvallisuus- ja valvontatehtävissä.* Puolustusvoimien tulisi mahdollisimman tehokkaasti voida estää ja selvittää puolustusvoimiin kohdistuva laiton sotilaallinen tiedustelu ja muu maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantava toiminta. Sillä on merkitystä myös Suomen puolustuskyvyn uskottavuuden kannalta. Nykyisillä teknisillä välineillä laitonta tiedustelutoimintaa voidaan harjoittaa muuallakin kuin puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella, minkä vuoksi toiminta sen estämiseksi ei liioin voi rajoittua vain tälle alueelle. Koska toiminta ei ole tehokasta ilman oikeutta teknisten apuvälineiden käyttämiseen, pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että siinä tarkoitetuissa tehtävissä saadaan rangaistavaksi säädetyn toiminnan estämiseksi käyttää tarkkailua ja teknistä tarkkailua siten kuin poliisilain 30 ja 31 §:ssä säädetään.

Tarkkailun ja teknisen tarkkailun ohella poliisi voi hankkia tietoja valvonnalla, joka tarkoittaa ennalta määräämättömään ihmisryhmään kohdistuvaa seurantaa. Valvonta voi tapahtua teknisiä apuvälineitä käyttäen tai ilman niitä. Valvonnan tarkoituksena on mahdollisimman nopea ja tehokas puuttuminen mahdollisesti tapahtuviin rikoksiin tai esiintyviin häiriöihin sekä niihin syyllistyneiden välitön kiinniottaminen. Toimenpide ei kohdistu ennalta määrättyyn henkilöön tai rikokseen, mutta sen yhteydessä voidaan saada tietoja, joita voidaan käyttää hyväksi rikosten ennalta estämisessä ja selvittämisessä. Poliisilain perusteluissa todetaan, ettei tilapäistä yleisvalvontaa kotirauhan piirin ulkopuolella ole poliisin suorittamana syytä rajoittaa enempää kuin vastaavaa tilapäistä katselua tai kuuntelua kenen tahansa suorittamana.

Poliisilain 28 §:n määritelmän mukaan tarkkailulla tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa tiedonhankintaa sekä teknisellä tarkkailulla jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa kuuntelua ja äänen tallentamista (tekninen kuuntelu), katselua ja kuvaamista (tekninen katselu) sekä kulkuneuvon tai tavaran liikkumisen seurantaa (tekninen seuranta).

Poliisilain 30 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus rikollisen toiminnan estämiseksi tai keskeyttämiseksi tarkkailla muualla kuin asunnossa olevaa henkilöä, jos tämän käyttäytymisestä tai muutoin on syytä epäillä hänen syyllistyvän rikokseen. Tarkkailua saa mainitussa tarkoituksessa kohdistaa lisäksi sellaiseen kotirauhan piirin ulkopuolella olevaan henkilöön, jonka on perusteltua syytä epäillä myötävaikuttavan rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta.

Poliisilain 31 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus kohdistaa kotirauhan piirin ulkopuolella olevaan henkilöön tai hänen käytössään olevaan kulkuneuvoon tai tavaraan teknistä tarkkailua, jos sen avulla voidaan perustellusti olettaa saatavan rikoksen torjumiseksi tarvittavia tietoja. Samalla edellytyksellä saadaan teknistä tarkkailua kohdistaa henkilöön myös hänen oleskellessaan hotellihuoneessa. Kuuntelu- tai katselulaitetta ei kuitenkaan saa sijoittaa huoneeseen tai kulkuneuvoon, jossa tarkkailtava oleskelee. Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan päätellä hänen todennäköisesti syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tai huumausainerikokseen. Teknisen katselun ja teknisen seurannan edellytyksenä on vastaavasti, että henkilön käyttäytymisestä tai muutoin voidaan päätellä hänen todennäköisesti syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai myötävaikuttavan tällaisen rikoksen tekemiseen.

Pykälässä ehdotetaan, että toimenpiteiden käyttämisestä päättäisi 2 §:ssä tarkoitetun pääesikunnan toimielimen päällikkönä toimiva virkamies.

Tarkkailusta ilmoittamisesta sekä tarkkailulla saadun aineiston käsittelystä ehdotetaan noudatettavaksi poliisilain asianomaisia säännöksiä. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan viittausta poliisilain 33 ja 34 §:ään.

Teknisen tarkkailun kohteena olleella henkilöllä on pääsääntöisesti oikeus saada tieto toimenpiteestä sen päätyttyä. Jos toimenpiteestä ilmoittaminen saattaisi vaarantaa tiedon hankinnan tarkoitusta, ilmoitusta ei tarvitsisi tehdä. Tarkkailusta ei tarvitse ilmoittaa sen kohteelle. Teknisestä kuuntelusta on kuuntelua suorittaneen virkamiehen laadittava pöytäkirja, joka on toimitettava puolustusministeriölle.

Puolustusministeriö antaisi vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä.

Päällystöön kuuluvan poliisimiehen on poliisilain 34 §:n mukaan tarkastettava tarkkailulla ja teknisellä tarkkailulla kootut tiedot ja hankitut tallenteet. Yksinomaan sivullista koskevat tiedot on tarkastuksen jälkeen viipymättä hävitettävä, jollei niitä tarvita rikoksen selvittämiseen. Koottu aineisto ja tallenteet, joita ei ole liitetty rekisteriin tai esitutkinta-aineistoon, on hävitettävä viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun aineistoa ei enää todennäköisesti tarvita siihen tarkoitukseen, mihin se on hankittu.

Kuuntelulla saadun tiedon käsittelystä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi ehdotetun lain 15 §:ssä.

3 luku. **Tietojensaantia koskevat säännökset**

6 §. *Tietojen saanti eräiden viranomaisten rekistereistä.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi pääesikunnan oikeudesta saada tietoja eräiden viranomaisten pitämistä rekistereistä salassapitosäännösten estämättä.

Viranomaisten tiedonsaantioikeutta ja tiedonantovelvollisuutta koskevat lukuisat säännökset määrittelevät varsin epäyhtenäisesti tiedon luovutuksen perusteet. Pääsääntöisesti oikeudesta saada tietoja tulisi säätää kutakin tietojen luovuttajaa koskevassa lainsäädännössä varsinkin silloin, kun luovuttajana on muu viranomainen. Säännöksiä, jotka koskevat tietojen luovuttamista puolustusvoimille on esimerkiksi tieliikenteen tietojärjestelmästä annetussa laissa (819/89) ja rikosrekisterilaissa (770/93) ja -asetuksessa (772/93). Koska tietojen luovuttamista koskevat säänökset eivät nykyisellään ole kattavia, tähän lakiin ehdotetaan säännöksiä, jotka turvaavat tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarpeellisten tietojen saannin.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että pääesikunta saisi ehdotetun lain 1 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä varten väestötietojärjestelmästä väestötietolain 4 §:n 1 ja 3 momentissa ja 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja. Lain 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa luetellaan seuraavat henkilön tunnistetiedot: henkilötunnus, nimi, osoite ja kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka sekä sellaiset tiedot kiinteistöstä, rakennuksesta ja huoneistosta, jotka yksilöivät hänen kotikuntansa ja siellä olevan asuinpaikan. Momentin 2 kohta koskee perheoikeudellista asemaa kuvaavia tietoja, 3 kohta kansalaisuutta, toimivaltaisuutta ja kuolinaikaa koskevia tietoja sekä 4 kohta henkilön ilmoittamia tietoja äidinkielestä, ammatista ja tietojen luovuttamista koskevista rajoituksista. Pykälän 3 momentissa säädetään edellä lueteltujen tietojen tallettamisesta ulkomaalaisesta. Lain 5 § koskee tietoja kiinteistöstä, rakennuksesta ja huoneistosta.

Oikeushallinnon tietojärjestelmistä pääesikunta saisi tietoja syyteharkinnassa olevista rikoksista ja syyttäjän päätöksistä, jotka eivät johda syytteen nostamiseen, annetuista rangaistusmääräyksistä, tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista sekä tuomioistuinten ratkaisuista, joilla syyte on hylätty. Tiedot ovat tarpeen esitutkintaviranomaiselle ja niillä voi olla merkitystä myös luotettavuuslausuntoja annettaessa.

Erityisesti 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetuissa turvallisuus- ja valvontatehtävissä pääesikunnalla on tarve saada tietoja myös myönnetyistä passeista, viisumeista sekä oleskelu- ja työluvista sekä tietoja oleskelulupa- ja turvapaikkahakemuksista sekä -päätöksistä. Pääesikunta antaa puolustusvoimien turvallisuuspäällikölle ja turvallisuusupseereille vuosittain yli tuhat lausuntoa ulkomaalaisista, jotka käyvät puolustusvoimien kohteissa. Henkilöiden taustoja on tarpeen selvittää ja tietoja tarvitaan myös henkilön maahantuloon ja maassa oleskeluun liittyvistä seikoista. Pykälässä ehdotetaan, että pääesikunnalla olisi oikeus saada sanottuja tietoja ulkoasiainministeriön ja ulkomaalaisviraston tietojärjestelmistä.

Koska rikostutkinta on tyypillistä poliisitoimintaa, olisi tarkoituksenmukaista, että myös puolustusvoimien rikostutkijoilla olisi mahdollisuus saada poliisilta tähän tehtävään liittyviä ja tehtävän suorittamista tehostavia tietoja. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että pääesikunta saisi rikostutkintaa varten poliisin rekistereistä tekotapa-, tuntomerkki- ja vastaavia tietoja sekä tietoja kadonneesta omaisuudesta. Tarpeelliset tiedot hankittaisiin yksittäistä tutkintatehtävää varten ja ne olisivat esitutkintaa hoitavan henkilön käytettävissä tehtävän suorittamisen ajan ilman, että tietoja olisi tarpeen tallettaa mihinkään rekisteriin.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisäksi säännöstä, jonka mukaan pääesikunta saisi poliisin rekistereistä tietoja luotettavuuden arvioimiseksi puolustushallinnon alalla palvele-

mista varten. Säännöksen piiriin kuuluisivat kaikki puolustushallinnossa palvelevat varusmiehistä virkamiehiin ja rauhanturvaamistehtävissä palveleviin. Pääesikunta voisi saada tiedot siinä laajuudessa kuin poliisi voi käyttää henkilörekisteriensä tietoja luotettavuuslausuntojen antamiseen poliisin henkilörekistereistä annetun lain 23 §:n mukaan.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä, joka mahdollistaa pykälässä tarkoitettujen tietojen luovuttamisen maksutta. Pykälän 1 momentissa tarkoitetut tiedot saisi luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla. Säännös mahdollistaisi kussakin tapauksessa tarkoituksenmukaisimman luovutustavan käyttämisen.

Teknisen käyttöyhteyden saamisesta seuraisi useissa tapauksissa, että tietoa ei tarvitsisi tallettaa pääesikunnan henkilörekistereihin. Tietyssä tilanteessa teknisellä käyttöyhteydellä olisi myös tarkoituksenmukaista selailla väestötietojärjestelmän tietoja. Näin esimerkiksi silloin, kun rekisteröidyn henkilötunnus ei ole tiedossa. Tietojen siirtäminen konekielisessä muodossa parantaisi tietojensiirron turvallisuutta sekä vähentäisi siirtotyössä syntyviä virheitä ja työn määrää.

Tietojen luovuttamistavasta sovittaisiin rekisterinpitäjän kanssa. Teknisen käyttöyhteyden järjestäminen edellyttäisi paitsi teknisten myös taloudellisten kysymysten ratkaisemista tiedon luovuttajan ja vastaanottajan kesken.

7 §. *Tietojen saanti muulta viranomaiselta.* Vaikka puolustusvoimien poliisitehtävät ovat suppeammat kuin tehtävät, joista poliisi huolehtii, nekin edellyttävät kuitenkin niin monenlaista tietoa, että sitä on käytännössä vaikeaa etukäteen yksilöidä tarkemmin kuin edellä 6 §:ssä on tehty. Sen vuoksi ehdotetaan, että pääesikunta saisi poliisitehtävissä tarvitsemansa tiedot myös muulta kuin 6 §:ssä tarkoitetulta viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä. Puolustusvoimat saisi tässä laissa säädettyjä tehtäviä varten tarpeelliset tiedot samojen periaatteiden mukaan kuin poliisi. Pääesikunnalla olisi oikeus saada tietoja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tiedon käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu. Pykälässä ehdotetaan lisäksi, että pääesikunta saisi tiedot ja asiakirjat maksutta kuten poliisikin saa.

Poliisilain perusteluissa maksuttomuutta perustellaan erityisesti sillä, että julkishallinnon tulosohjaukseen siirtyminen johtaa enenevässä määrin siihen, että viranomaiset perivät maksuja myös normaaleissa virkatehtävissä toisilleen tuottamistaan suoritteista. Vaikka poliisin suoritteiden maksullisuuden laajentamista on harkittu, lähtökohtana pidetään edelleen sitä, että poliisin perustehtävien suorittaminen, kuten yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen ja rikostutkinta säilyy maksuttomana. Ei ole pidetty asianmukaisena, että poliisi joutuisi maksamaan muiden viranomaisten vähäisistäkin virkatoimista voidakseen suorittaa virkatoimia, joista se ei itse peri maksua. Poliisilaissa maksuttomuuden periaate on hyväksytty. Koska tässä lakiehdotuksessa tarkoitetut tehtävät ovat täysin rinnastettavissa poliisille säädettyihin tehtäviin, tulisi samaa maksuttomuuden periaatetta soveltaa myös niiden tarpeellisten yksittäisten tietojen saamiseen, joita ehdotetussa laissa tarkoitetut virkatehtävät edellyttävät.

Ehdotettu säännös vastaa poliisilain tietojen saantia viranomaiselta koskevan 35 §:n 1 momentin säännöstä.

Ehdotettu säännös koskee tiedon saamista yksittäistapauksessa tiettyä tehtävää varten. Tarkoituksena ei suinkaan ole hankkia tietoja puolustusvoimien pitämien rekisterien päivittämiseen eikä yksittäistäkään tietoa ole useinkaan tarpeen tallettaa puolustusvoimien rekisteriin. Säännös ei liioin mahdollistaisi tietojen luovutusta teknisen käyttöyhteyden avulla.

8 §. *Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että pääesikunnalla on oikeus saada teletoimintaa harjoittavalta yhteisöltä yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan tässä laissa pääesikunnalle säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Lainkohdassa tarkoitettuja tietoja olisivat salaiset puhelinnumerot ja tilaajatiedot, jotka eivät kuulu teletoimintalain (183/87) mukaan salassa pidettävään tietopiiriin. Tietoja tarvittaisiin rikostutkinnassa sekä asianomistajien, onnettomuuksien uhrien omaisten ja todistajien kiireelliseen tavoittamiseen. Pääesikunnalla olisi vastaavasti oikeus saada jakeluosoitetietoja postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä.

Pykälä vastaa poliisilain tietojen saantia yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä koskevan 36 §:n 2 momentin säännöstä.

4 luku. Henkilörekistereitä koskevat säännökset

9 §. *Henkilörekisterit.* Pykälään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan 1 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä varten pidettäviin henkilörekistereihin sovelletaan henkilörekisterilain säännöksiä, jos tässä laissa ei toisin säädetä. Tässä laissa tarkoitettuja henkilörekistereitä olisivat rikostietorekisteri, turvallisuustietorekisteri sekä henkilön tai työryhmän käytöön tarkoitetut tilapäiset rekisterit.

10 §. *Rikostietorekisteri.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi rikostietorekisteristä, joka on 2 §:ssä tarkoitetun pääesikunnan toimielimen käyttöön tarkoitettu pysyvä, automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Rekisteriin saisi kerätä ja tallettaa 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitettujen rikosten selvittämiseksi tarpeellisia tietoja. Rekisteri palvelisi esitutkintaa ja siitä ilmenisivät asian käsittelyn eri vaiheet rikosilmoituksesta tuomioistuimen tai muun elimen ratkaisuun. Rekisteriin talletettaisiin tunnistetiedot rikoksesta epäillystä ja asianomistajista sekä tietoja rikoksesta. Asianomistajatietojen tallentaminen palvelee asianomistajaa, koska se helpottaa asian ja asiakirjojen löytymistä esimerkiksi korvausasiassa, jossa varusmiespalveluksen aikana sattunutta tapausta epäillään syyksi vasta vuosien kuluttua ilmenevään haittaan. Rekisteriin saisi tallettaa myös tiedon asian käsittelemisestä tuomioistuimessa tai muussa elimessä. Rikostietorekisterin rekisterinpitäjä on pääesikunta.

11 §. *Turvallisuustietorekisteri.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi turvallisuustietorekisteristä, joka on sotilaallisen tiedustelun torjuntaa varten pidettävä, pääesikunnan 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen käyttöön tarkoitettu automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä pysyvä henkilörekisteri. Rekisteriin saa kerätä ja tallettaa tietoja, jotka ovat tarpeen sotilaallista maanpuolustusta tai valtion turvallisuutta vaarantavien hankkeiden estämiseksi tai keskeyttämiseksi. Tiedot voisivat koskea sekä jo tapahtuneita että tapahtuviksi epäiltyjä hankkeita. Asian luonteesta johtuen kerättävät ja talletettavat tiedot on määritelty varsin väljästi.

Turvallisuustietorekisterin rekisterinpitäjä on pääesikunta. Rekisterin tietoja saisivat käyttää 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen tarkkailutehtäviin määrätyt virkamiehet. Rekisteriin ei annettaisi suorakäyttöyhteyksiä.

12 §. *Henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitetut tilapäiset henkilörekisterit.* Pykälään ehdotetaan säännöstä henkilörekisteristä, joka voidaan perustaa poliisitehtäviä suorittavien virkamiesten muodostaman työryhmän käyttöön. Rekisterin perustamisesta voisi päättää sanotusta tehtävästä vastaava henkilö. Hän toimisi myös rekisterinpitäjänä.

Tilapäiset henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitetut henkilörekisterit toimisivat eräänlaisina muistilehtiöinä. Se, miten pitkään tilapäistä rekisteriä voitaisiin pitää, riippuisi kyseisen yksittäisen tehtävän laadusta, esimerkiksi tutkittavana olevan rikoksen vanhentumisajasta.

13 §. *Yksittäiseen tehtävään liittymättömät tiedot.* Tietosuojasuosituksen mukaan henkilötietojen kerääminen poliisitarkoituksiin olisi rajoitettava sellaisiin tietoihin, jotka ovat tarpeen todellisen vaaran estämiseksi tai erityisen rikoksen torjumiseksi. Suosituksen mukaan kansallisessa lainsäädännössä olisi oltava erityissäännöksiä kaikista tätä säännöstä koskevista poikkeuksista.

Tietosuojasuosituksen perustelujen mukaan todellista vaaraa ei tule ymmärtää niin, että se rajoittuisi vain tiettyyn rikokseen tai rikoksentekijään, vaan se sisältää kaikki olosuhteet, joissa on perusteltu epäilys siitä, että vakavia rikoksia on tehty tai saatetaan tulla tekemään poislukien perusteettomat spekulatiiviset mahdollisuudet.

Ehdotetulla säännöksellä mahdollistettaisiin eräiltä osin sellainenkin tietojen kerääminen ja tallettaminen, joka ei ahtaasti tulkiten mahtuisi tietosuojasuosituksen todellinen vaara tai erityinen rikos -käsitteiden piiriin. Kyseessä olisivat yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saadut tiedot, jotka eivät liity kyseiseen yksittäiseen tehtävään. Ne liittyisivät kuitenkin johonkin toiseen yksittäiseen tehtävään, jonka ei tarvitsisi olla vielä tietojen tallettamishetkellä tarkasti rajautunut. Mainittuja vihjeluonteisia tietoja saisi tallettaa ainoastaan turvallisuustietorekisteriin ja tilapäisiin henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettuihin henkilörekistereihin, joista ehdotetaan säädettäväksi lain 11 ja 12 §:ssä. Kuten edellä 12 §:n perusteluissa todetaan, pykälässä tarkoitetut tilapäiset henkilörekisterit toimisivat eräänlaisina muistilehtiöinä. Mikäli tilapäiseen rekisteriin talletetut vihjeluonteiset tiedot eivät olisi täsmentyneet yksittäisen tehtävän päättymiseen mennessä, tiedot olisi siirrettävä turvallisuustietorekisteriin taikka hävitettävä.

Tietojen vihje- ja arkaluonteisuuden vuoksi näiden tietojen käyttäminen ja luovuttaminen olisi tavallista rajoitetumpaa: tietojen luovuttamisesta sotilasviranomaiselle säädettäisiin 20 §:n 2 momentissa ja niiden käyttämisestä luotettavuuslausuntoja annettaessa 22 §:n 2 momentissa.

Ehdotetulla vihjetietojen erityissääntelyllä toteutettaisiin osaltaan tietosuojasuosituksen vaatimusta eri tietoluokkien erottamisesta mahdollisuuksien mukaan niiden tarkkuuden ja luotettavuuden mukaan. Suosituksen mukaan erityisesti tosiasioihin perustuvat henkilörekisterit olisi erotettava tiedoista, jotka perustuvat mielipiteisiin tai henkilökohtaisiin arvioihin.

Ehdotettu säännös vastaa poliisin henkilörekistereistä annetun lain 10 §:n säännöstä.

14 §. *Arkaluonteiset tiedot.* Tietosuojasopimuksen 6 artiklan mukaan artiklassa mainittuja erityisiä tietoryhmiä ei saa käsitellä automaattisessa tietojenkäsittelyssä, jollei kansallinen laki takaa riittävää turvaa. Artiklassa mainitaan henkilötiedot, joista käyvät ilmi rotu, poliittiset mielipiteet tai uskonnollinen tai muu vakaumus sekä henkilötiedot, jotka koskevat terveyttä tai sukupuolielämää, tai jotka liittyvät rikosoikeudellisiin tuomioihin. Sopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen mukaan poikkeaminen 6 artiklasta on sallittu silloin, kun sellaisesta poikkeamisesta on sopimuspuolen lainsäädännössä säädetty ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa valtion turvallisuuden, yleisen turvallisuuden tai valtion rahatalouden etujen suojaamiseksi, rikosten ehkäisemiseksi taikka rekisteröityjen tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojaamiseksi.

Henkilörekisterilain 6 §:n 1 momentin mukaan lähtökohtana on, ettei henkilörekisteriin merkittäviksi saa kerätä eikä rekisteriin tallettaa arkaluonteisia tietoja. Lain 6 §:n 2 momentin kuusikohtaisessa luettelossa määritellään arkaluonteisina pidettävät tiedot. Lain 7 §:ssä säädetään poikkeuksista arkaluonteisten tietojen rekisteröintikiellosta. Yhtenä poikkeuksena mainitaan henkilörekisteri, josta on säädetty laissa tai asetuksessa tai jonka perustaminen johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle säädetystä taikka lain tai asetuksen nojalla määrätystä tehtävästä.

Henkilörekisterilaissa arkaluonteisina tietoina pidetään myös henkilötietoja, jotka on tarkoitettu kuvaamaan rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta. Koska tarve rikostietojen keräämiseen ja tallettamiseen johtuu välittömästi ehdotuksessa tarkoitetuista 1 §:ssä säädetyistä tehtävistä, mainitut tiedot rinnastettaisiin poliisitehtäviä puolustusvoimissa suorittavien osalta muihin kuin arkaluonteisiin tietoihin. Tietoja saisi siten kerätä ja tallettaa silloin, kun ne ovat henkilörekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia.

Henkilötietoja, jotka on tarkoitettu kuvaamaan rotua tai etnistä alkuperää, henkilön yhteiskunnallista, poliittista tai uskonnollista vakaumusta, henkilön terveydentilaa, sairautta, vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia, henkilön seksuaalista käyttäytymistä taikka henkilön saamia sosiaalipalveluja, toimeentulotukea, sosiaaliavustuksia ja niihin liittyviä sosiaalihuollon palveluja, saisi tässä laissa tarkoitettuihin henkilörekistereihin kerätä tai tallettaa ainoastaan silloin, kun se on yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Mainituilla seikoilla voi olla merkitystä esimerkiksi yksittäisen rikoksen esitutkinnassa. Tiedon saisi tallettaa ainoastaan silloin, kun tallettaminen arvioitaisiin välttämättömäksi kyseisen esitutkinnan onnistumisen kannalta eli haluttuun lopputulokseen ei todennäköisesti voitaisi päästä muutoin kuin tallettamalla tieto. Henkilön terveydentilatietoja voitaisiin lisäksi kerätä ja tallettaa silloin, kun se on rekisteröidyn oman turvallisuuden tai poliisitehtävää suorittavan henkilön työturvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä.

Säännös vastaa poliisin henkilörekistereistä annetun lain 11 §:n säännöstä, joka koskee arkaluonteisia tietoja.

15 §. *Kuuntelulla saadut tiedot.* Tietosuojasuosituksen mukaan teknisellä tarkkailulla tai muuten automaattisesti tapahtuvan tietojen keräämisen edellytyksistä olisi oltava erityissäännökset.

Uuden poliisilain 28—34 § sisältävät säännöksiä teknisestä valvonnasta ja teknisestä tarkkailusta. Tekninen tarkkailu käsittää teknisen kuuntelun, teknisen katselun ja teknisen seurannan. Vastaavasti pakkokeinolain 5 a luku sisältää säännöksiä muun muassa teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta ja teknisestä seurannasta.

Varsinkin salaa kuuntelemalla tapahtuva tietojen hankkiminen merkitsee niin syvälle kansalaisen oikeusasemaan puuttumista, että myös kuuntelemalla saatujen tietojen henkilörekiste-

reihin keräämisestä ja tallettamisesta on syytä säätää erikseen. Tiedot tulisivat yleensä talletettaviksi turvallisuustietorekisteriin tai tilapäisiin henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

Poliisilain nojalla tapahtuvalla rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi suoritettavalla teknisellä kuuntelulla saatuja, kyseiseen rikokseen liittymättömiä tietoja saisi ehdotetun säännöksen mukaan tallettaa tässä laissa tarkoitettuihin henkilörekistereihin vain, jos tiedot koskisivat sellaista 1 §:ssä tarkoitettua toista rikosta, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi kuuntelua voitaisiin myös suorittaa.

Pakkokeinolain nojalla tapahtuvalla rikoksen tutkimiseksi suoritettavalla teknisellä kuuntelulla saatujen, kyseiseen rikokseen liittymättömien tietojen osalta pykälään ehdotetaan viittausta pakkokeinolakiin, jonka 5 a luvun 13 §:ssä säädetään sanotuin tavoin saatujen tietojen tallettamisesta.

Säännös vastaa poliisin henkilörekistereistä annetun lain 12 §:n säännöstä, joka koskee kuuntelulla saatuja tietoja.

16 §. *Tarkastusoikeuden rajoitukset.* Henkilörekisterilain 11 §:n mukaan jokaisella on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada tietää, mitä häntä koskevia tietoja henkilörekisteriin on talletettu, tai ettei rekisterissä ole häntä koskevia tietoja. Henkilörekisterilain 12 §:n mukaan tarkastusoikeutta ei kuitenkaan ole muun muassa silloin, kun tiedon antaminen saattaisi vahingoittaa valtion turvallisuutta taikka sen suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestöön, haitata rikosten ehkäisemistä tai selvittämistä taikka olla vastoin muuta erittäin tärkeää yleistä etua. Tarkastusoikeutta ei ole silloinkaan, kun tiedon antaminen saattaisi olla vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua. Henkilörekisterilakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 49/1986 vp) mainitaan esimerkkinä erittäin tärkeästä yksityisestä edusta, että poliisi voi olla antamatta tietoa siitä, kuka on antanut tiedon rekisteröidyn syyllistymisestä tiettyyn rikokseen.

Tietosuojasopimuksen 9 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimuksen 8 artiklan b kappaleessa tarkoitetusta tarkastusoikeudesta poikkeaminen on sallittu silloin, kun sellaisesta poikkeamisesta on sopimuspuolen lainsäädännössä säädetty ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa valtion turvallisuuden, yleisen turvallisuuden tai valtion rahatalouden etujen suojaamiseksi, rikosten ehkäisemiseksi taikka rekisteröityjen tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi.

Henkilörekisterilakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan henkilörekisterilaissa mainittujen rajoitusperusteiden käyttäminen edellyttää tapauskohtaista harkintaa. Niiden perusteella tietyt rekisterit eivät sellaisenaan jää tarkastusoikeuden ulkopuolelle, ellei rajoitusta ole nimenomaisesti säädetty erikseen. Tulkintaongelmien välttämiseksi henkilörekisterilain yleisiä tarkastusoikeuden rajoituksia ehdotetaan täsmennettäviksi niin, että pykälässä säädettäisiin, ettei tarkastusoikeutta ole turvallisuustietorekisteriin. Turvallisuustietorekisterin tiedot ovat säännönmukaisesti sellaisia, että niiden antaminen saattaisi vahingoittaa valtion turvallisuutta. Huomioon on otettava myös tiedon antajan turvallisuuden takaaminen.

Tietosuojavaltuutetulla on henkilörekisterilain 32 §:n nojalla aina oikeus itse tarkastaa henkilörekistereitä. Ehdotettuun 2 momenttiin on otettu lähinnä informatiivisessa tarkoituksessa maininta tietosuojavaltuutetun välillisestä tarkastuksesta.

Ehdotettu tarkastusoikeuden rajoitus vastaa menettelyä, jota poliisin henkilörekistereistä annetun lain 15 §:n mukaan noudatetaan muun muassa suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän osalta.

17 §. *Tarkastusoikeuden toteuttaminen.* Tässä esityksessä tarkoitettujen henkilörekistereiden osalta ehdotetaan eräiltä osin poikettavaksi rekisteröidyn tarkastusoikeuden toteuttamista koskevista henkilörekisterilain 11 ja 14 §:n säännöksistä.

Henkilörekistereihin sisältyy salassa pidettäviä tietoja. Tämän ja tietojen arkaluonteisuuden vuoksi rekisterinpitäjän on pystyttävä varmistamaan tietoja pyytävän henkilöllisyys. Tietoja pyytävän olisi tästä syystä esitettävä pyyntönsä pääesikunnalle tai asianomaiselle sotilaslääninesikunnalle henkilökohtaisesti ja hänen olisi todistettava henkilöllisyytensä. Henkilörekisterilain mahdollistamaa omakätistä allekirjoitettua kirjettä ei siis voitaisi yleensä hyväksyä.

Vastaavanlainen tarkastusoikeuden toteuttamista koskeva säännös sisältyy poliisin henkilörekistereistä annetun lain 16 §:ään.

18 §. *Henkilörekisterin tietojen poistaminen.* Tietojen säilytysajoista ehdotetaan säädettäväksi asetuksella. Tarkoitus on, että henkilöä koskevat tiedot poistetaan turvallisuustietorekisteristä 25 vuoden kuluttua viimeisen tiedon

merkitsemisestä. Rikostietorekisterin henkilötietoja säilytettäisiin 10 vuoden ajan viimeisen merkinnän tekemisestä. Asianomistajan osalta tietoja on tarpeen säilyttää pidempään. Rekisteri on tärkeä tietolähde selvitettäessä sotilastapaturmien aiheuttamia korvauskysymyksiä. Korvausasia saattaa tulla esille vasta vuosikymmenien kuluttua tapahtumasta, johon se perustuu.

5 luku. **Erinäiset säännökset**

19 §. *Vaitiolovelvollisuus.* Oikeus luovuttaa tietoja määräytyy yleisten asiakirjain julkisuudesta annettujen säännösten, salassapitosäännösten ja tietojen luovuttamista koskevien erityissäännösten perusteella.

Suuri osa tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suoritettaessa saaduista tiedoista ja laissa ehdotettujen henkilörekisterien tiedoista on yleisten asiakirjain julkisuudesta annetun lain 9 §:n 2 momentin (673/91) ja eräitä poikkeuksia yleisten asiakirjain julkisuudesta sisältävän asetuksen (650/51) 1 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla salassa pidettäviä. Sanotun lain 23 §:n 1 momentin mukaan salassa pidettävää asiakirjaa ei saa näyttää muille kuin tuomioistuimelle tai muulle viranomaiselle, milloin niillä on viran tai julkisen toimen puolesta oikeus saada siitä tieto.

Tietosuojasuosituksen mukaan tietojen luovuttaminen muille julkisille toimielimille olisi sallittava vain, jos erityistapauksessa on olemassa selvä laillinen velvoite tai valtuutus tai valvontaviranomaisen antama valtuutus tähän taikka jos tiedot ovat vastaanottajalle välttämättömiä, jotta se voisi täyttää laillisen tehtävänsä ja edellyttäen, että tarkoitus, jota varten vastaanottaja kerää tai käsittelee tietoja, ei ole yhteensopimaton alkuperäisen tietojenkäsittelyn kanssa ja etteivät tietoja luovuttavan viranomaisen lailliset velvoitteet ole vastoin sitä. Tietojen luovuttaminen olisi lisäksi poikkeuksellisesti sallittu, jos erityistapauksessa tietojen antaminen on selvästi rekisteröidyn edun mukaista ja tämä on suostunut tietojen luovuttamiseen tai olosuhteet ovat sellaiset, että sellaisen suostumuksen voidaan olettaa olevan olemassa taikka, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen vakavan tai välittömän vaaran estämiseksi.

Koska poliisitehtäviä suorittavat henkilöt saavat tehtävissään tietoonsa asioita, jotka eivät ole julkisia, ja joita ei sen vuoksi ole oikeutta ilmaista ulkopuolisille, pykälän 1 momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi otettavaksi viittaussäännös valtion virkamieslain (750/94) 17 §:n vaitiolosäännökseen. Lisäksi ehdotetaan, että vaitiolovelvollisuus, joka koskee poliisin tehtäviä puolustusvoimissa suorittavaa virkamiestä, koskisi vastaavasti esimerkiksi toimistohenkilökuntaa, joka käsittelee tässä laissa tarkoitettuja tietoja.

Poliisitehtäviä suorittavan luotettavuus ja asema edellyttävät myös, ettei 1 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä tietoon tulleita henkilöiden yksityisasioita käytetä hyväksi virkaan kuulumattomalla tavalla eikä muullakaan tavalla, joka saattaisi aiheuttaa asiaan kuulumatonta vahinkoa tai haittaa tietojen tarkoittamalle tai muullekaan henkilölle. Vahinko tai haitta voi olla taloudellista tai kohdistua henkilön maineeseen. Myös tämä pykälän 2 momentissa ehdotettu käyttö- ja ilmaisukielto koskisi kaikkia niitä henkilöitä, joilla on 1 momentin mukainen vaitiolovelvollisuus.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, milloin salassa pidettävän tiedon ilmaiseminen viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle olisi sallittua. Sanotussa 3 momentissa tarkoitettu tiedon luovuttaminen eroaisi 2 momentissa tarkoitetusta tiedon käyttämisestä siten, että tieto luovutettaisiin puolustusvoimiin kuulumattoman henkilön tai yhteisön käyttöön ilman mahdollisuutta määrätä tiedon saajan myöhemmästä toiminnasta.

Säännöksen mukaan 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen henkilöstöön kuuluvalla olisi oikeus ilmaista 1 ja 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä asia viranomaiselle ja julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muutoin salassa pidettävästä seikasta.

Viranomaisia, joille muutoin salassa pidettävien tietojen ilmaiseminen olisi käytännössä tarpeen, olisivat ylimpien laillisuusvalvontaviranomaisten ohella muun muassa poliisi-, sosiaali-, tulli- ja rajavartioviranomaiset. Julkista tehtävää hoitavilla yhteisöillä tarkoitettaisiin esimerkiksi valtion liikelaitoksia.

Ehdotetun 3 momentin säännöstä vastaava tiedon ilmaisemista koskeva säännös on myös poliisilain 43 §:n 3 momentissa. On perusteltua, että viranomaisen tiedonsaantimahdollisuus on riippumaton siitä, onko asian tutkinnan tai muun toimenpiteen suorittanut poliisi vai puolustusvoimat.

Poliisitehtäviä suorittavan henkilön salassapitovelvollisuus siitä säädettyine poikkeuksineen säilyisi ennallaan senkin jälkeen, kun hänen palvelussuhteensa puolustusvoimiin on päättynyt. Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan selvyyden vuoksi tätä koskevaa säännöstä.

20 §. *Tietojen luovuttaminen sotilasviranomaiselle.* Myös puolustusvoimien sisällä tapahtuvaa tietojenvaihtoa pidettäisiin henkilörekisterilaissa tarkoitettuna tietojen luovuttamisena, jos tiedot vastaanottava yksikkö ei kuulu niiden yksiköiden tai henkilöiden piiriin, joiden käyttöön henkilörekisteri on perustettu.

Tietojen luovuttaminen on tarpeellista erityisesti sotilaskurinpitolaissa tarkoitetulle kurinpitoesimiehelle, joka sanotun lain mukaan vastaa sotilasoikeudenkäyntilaissa tarkoitetun rikoksen esitutkinnan toimittamisesta. Tutkinnan päätyttyä kurinpitoesimiehen on ryhdyttävä toimiin rikokseen syyllistyneen rankaisemiseksi tai ojentamiseksi. Kurinpitoesimiehen esitutkintatehtävä on lakiehdotuksen 1 §:ssä kuvattuun esitutkintaan rinnastettavaa toimintaa. Sitä koskevat toimivaltuudet määräytyvät kuitenkin sotilaskurinpitolain mukaan.

Pykälän 2 momentissa rajoitettaisiin 13 §:ssä tarkoitettujen yksittäiseen tehtävään liittymättömien tietojen luovuttamista myös puolustusvoimien sisällä. Mainittujen vihjeluoteisten tietojen erityisen arkaluonteisuuden vuoksi niitä saisi luovuttaa vain momentissa mainituissa vakavissa tilanteissa, joita olisivat valtion turvallisuuden varmistaminen, välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjuminen tai sellaisen rikoksen ennalta ehkäiseminen tai selvittäminen, josta saattaa seurata vankeutta. Säännöksessä tarkoitetun omaisuusvahingon huomattavuutta olisi arvioitava tapauskohtaisesti. Huomattavuudella tarkoitettaisiin sekä vahingon objektiivista suuruutta että sen subjektiivista tuntuvuutta. Samoja rajoituksia olisi noudatettava silloin, kun tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä varten perustetun henkilörekisterin tieto luovutettaisiin sellaiseen käyttöön, joka ei vastaa rekisterin käyttötarkoitusta.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan tietojen luovuttaminen voi tapahtua konekielisessä muodossa.

21 §. *Tietojen luovuttaminen muulle kuin sotilasviranomaiselle.* Edellytyksiä, joilla salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa muille viranomaisille, on selostettu 19 §:n perusteluissa.

Sanottuihin perusteluihin viitaten tähän pykälään ehdotetaan selvyyden vuoksi otettavaksi vielä luettelo niistä viranomaisista, joille tässä laissa tarkoitettujen henkilörekisterien tietoja voitaisiin luovuttaa. Tietoja saisi luovuttaa poliisi- ja rajavartioviranomaisille. Edellytyksenä olisi, että tiedot ovat tarpeen viranomaiselle laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan tietoja muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseeen käyttöön saisi luovuttaa ainoastaan 20 §:n 2 momentissa mainituissa vakavissa tilanteissa, joita on selostettu edellä 20 §:n perusteluissa.

Tiedot saisi luovuttaa konekielisessä muodossa. Koska kysymyksessä ovat viranomaiset, joiden kanssa puolustusvoimilla on paljon yhteistoimintaa, on tarkoituksenmukaista, että keskinäinen tietojenvaihto voi tapahtua maksutta. Tätä koskeva säännös ehdotetaan pykälän 3 momenttiin.

22 §. *Luotettavuuslausunnot.* Poliisin hallinnosta annetun asetuksen (359/92) 10 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan suojelupoliisin tulee antaa sisäasiainministeriön vahvistamien yleisten perusteiden mukaisesti viranomaisille ja yhteisöille sellaisia ohjeita, neuvoja ja tietoja, jotka ovat tarpeen valtion turvallisuuden ylläpitämiseksi tai siihen kohdistuvien loukkausten estämiseksi. Tässä tarkoituksessa suojelupoliisi antaa lausuntoja valtion turvallisuuden kannalta merkittäviin tehtäviin pyrkivien henkilöiden luotettavuudesta.

Koska pääesikunnan tutkintaosasto hoitaa puolustusvoimien osalta myös suojelupoliisin toimialueeseen kuuluvia tehtäviä, on tarkoituksenmukaista, että se voi antaa myös luotettavuuslausuntoja maanpuolustustehtäviin hakeutuvista ja niissä palvelevista henkilöistä ja käyttää tähän tarkoitukseen henkilörekistereissään olevia tietoja. Pykälään ehdotetaan tätä koskevaa säännöstä. Se täsmentäisi osaltaan 19 §:n 3 momenttiin ehdotettua rekisteritietojen luovuttamista koskevaa yleissääntöä.

Rekisteritietoja voitaisiin käyttää annettaessa luotettavuuslausuntoja puolustusministeriön hallinnonalan tai rajavartiolaitoksen viranomaisille henkilöistä, jotka ovat hakeneet virkaa, johon valtion virkamieslain 7 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan vaaditaan Suomen kansalaisuus. Luotettavuuslausunto voitaisiin antaa myös muusta puolustushallinnon palvelukseen sekä rauhanturvaamistehtäviin hakeutuvasta.

Rekisteritietoja voitaisiin käyttää myös an-

nettaessa luotettavuuslausuntoja muihin puolustusministeriön hallinnonalan tai rajavartiolaitoksen tehtäviin kuin valtion virkoihin hakeutuvista, jos tehtäviin liittyisi pääsy valtion salaisuuksiin tai eräisiin yrityssalaisuuksiin. Valtion salaisuuksia saattaa käsitellä esimerkiksi toimeksiantosuhteessa valtioon oleva konsultti.

Rekisteritietoja voitaisiin käyttää myös annettaessa luotettavuuslausuntoja jo edellä tarkoitetussa virassa tai tehtävässä olevista henkilöistä. Näin mahdollistettaisiin luotettavuustarkistusten aika ajoin tapahtuva uusiminen.

Henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitettujen rekisterien yksittäiseen tehtävään liittymättömiä tietoja ei saisi käyttää luotettavuuslausuntoa annettaessa niiden epävarmemman vihjeluonteisuuden vuoksi. Turvallisuustietorekisterin tietojen käyttäminen olisi sitä vastoin mahdollista, koska mainittuun rekisteriin kerätään juuri valtion turvallisuuteen liittyviä tietoja.

Valtion virkamieslain 7 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettua virkaa hakeneella olisi oikeus saada tieto siitä, onko hänestä annettu säännöksessä tarkoitettu lausunto. Kun mainitussa kohdassa tarkoitetut virat ja tehtävät on täsmällisesti määritelty, lausunnon antaminen olisi viran tai toimen hakijalle tai siinä olevalle ennalta arvattavissa. Tämän vuoksi ei olisi tarpeen erikseen ilmoittaa luotettavuuslausunnon antamisesta.

Muiden säännöksessä tarkoitettujen lausuntojen antamisesta olisi ilmoitettava tehtävään pyrkivälle tai tehtävässä olevalle. Säännös mahdollistaisi sekä ennen lausunnon antamista että sen antamisen jälkeen tapahtuvan ilmoittamisen. Mahdollisuuksien mukaan ilmoittamisen tulisi tapahtua etukäteen.

Säännöksessä tarkoitettu ilmoitus lausunnon antamisesta ei sinällään kattaisi tietoa lausunnon sisällöstä. Oikeus saada tieto lausunnon sisällöstä määräytyisi muiden, muun muassa yleisten asiakirjojen julkisuutta ja rekisteröidyn tarkastusoikeutta koskevien säännösten perusteella.

Ilmoitusta lausunnon antamisesta ei tarvitsisi tehdä, jos ilmoittamisesta aiheutuisi ilmeistä vaaraa valtion turvallisuudelle.

23 §. *Tietojen oikeellisuuden ja tietoturvan varmistaminen tietoja luovutettaessa.* Pykälään ehdotetaan säännöstä siitä, että tietojen luovuttamisesta päätettäessä rekisteröidyn tietoturvan varmistamiseksi olisi otettava huomioon luovutettavien tietojen laatu. Pykälässä viitattaisiin lisäksi Suomea sitovien kansainvälisten sopimusten ja Suomen hyväksymien kansainvälisten suositusten tietoturvallisuusmääräyksiin. Erityisesti olisi otettava huomioon tietosuojasopimus ja tietosuojasuositus. Suosituksen mukaan tietojen luovutusta koskevien pyyntöjen tulisi sisältää tietoja pyytävästä viranomaisesta samoin kuin pyynnön syystä ja tarkoituksesta. Vastaavasta luovutuksensaajan selontekovelvollisuudesta säädetään henkilörekisterilain 17 §:ssä. Suosituksen mukaan tietoja, jotka on luovutettu muille julkisille toimielimille, ei saisi käyttää muuhun tarkoitukseen kuin mitkä on ilmoitettu tietoja pyydettäessä. Tietojen käyttö muihin tarkoituksiin olisi alistettava tietoja luovuttaneen viranomaisen hyväksyttäväksi.

24 §. *Poliisitoiminnan valvonta ja tarkastaminen.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että puolustusvoimien poliisitoiminnan valvonnasta ja tarkastamisesta säädetään tarkemmin asetuksella tai määrätään puolustusministeriön päätöksellä. Säännöksen tarkoituksena ei ole rajoittaa 16 §:n mukaista tietosuojavaltuutetun tarkastusoikeutta.

25 §. *Puolustusvoimien sisäinen järjestyksenpito.* Pykälään ehdotetaan säännöstä sotilaspoliisimiehistä, jotka suorittavat puolustusvoimissa vartiointiin ja sisäiseen järjestyksenpitoon liittyviä tehtäviä. Nimestään huolimatta sotilaspoliisimiehet eivät hoida tässä laissa tarkoitettuja poliisitehtäviä. Sotilaspoliisimiesten muista tehtävistä ja tehtäviin liittyvistä toimivaltuuksista säädetään erikseen. Asiasta säädetään muun muassa tieliikenneasetuksen 2 §:ssä (328/94). Sen mukaan sotilaspoliisi voi toimia liikenteen ohjaajana tiellä suoritettavan puolustusvoimien harjoituksen aikana.

26 §. *Yhteistoiminta poliisin kanssa.* Pykälässä ehdotetaan, että poliisille tehtävistä ilmoituksista ja puolustusvoimien ja poliisin välisestä muusta yhteistyöstä säädettäisiin tarkemmin asetuksella. Asetuksella säädettäisiin muun muassa tutkinnanjohtajasta, tiedon toimittamisesta poliisille siviilihenkilöihin kohdistuneista rikostutkintatoimista ja sanotuista henkilöistä otetuista, pakkokeinolaissa tarkoitetuista henkilötuntomerkeistä. Lisäksi ehdotetaan, että yhteistoiminnan käytännön järjestelyistä, kuten tutkintatilojen, kuljetus- ja muun kaluston käytöstä, voitaisiin määrätä puolustusministeriön päätöksellä. Ennen päätöksen antamista puolustusministeriö sopisi asioista sisäasiainministeriön kanssa.

27 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälän mukaan tarkemmat säännökset lain täytäntöönpanosta annettaisiin asetuksella.

2. Voimaantulo

Koska laki liittyy 1 päivänä lokakuuta 1995 voimaan tuleviin poliisilakiin ja poliisin henkilörekistereistä annettuun lakiin, se on tarkoitus saattaa voimaan samasta ajankohdasta kuin mainitut lait.

3. Säätämisjärjestys

Hallituksen esityksessä poliisilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 57/1994 vp) hallintovaliokunnalle antamassaan lausunnossa (no 15/94) perustuslakivaliokunta katsoi, että ehdotus poliisilaiksi voitiin eräin muutoksin käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Kun ehdotetun lain mukaiset valtuudet kansalaisten perusoikeuksiin puuttumisesta eivät poikkea uuden poliisilain mukaisista valtuuksista, lakiehdotus voidaan hallituksen mielestä käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä. Tästä huolimatta on lain soveltamisen kannalta tarkoituksenmukaista, että myös eduskunnan perustuslakivaliokunnalle varataan tilaisuus antaa esityksestä lausuntonsa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Puolustusvoimien poliisitehtävät

Puolustusvoimat huolehtii:

1) sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkinnasta;

2) puolustusvoimien palveluksessa olevan henkilön tekemän rikoslain 40 luvussa tarkoitetun rikoksen tutkinnasta. Muun kuin sotilaan tekemä rikos voidaan tutkia vain, jos voidaan todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas;

3) puolustusvoimien omaisuuteen kohdistuvan sotilasoikeudenkäyntilain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun sellaisen rikoksen tutkinnasta, jonka puolustusvoimien palveluksessa oleva muu kuin sotilas on tehnyt puolustusvoimien hallinnassa olevalla alueella, aluksessa, ilmaaluksessa tai kulkuneuvossa tai palvelustehtävässä edellyttäen, että voidaan todennäköisin syin epäillä, että rikokseen on osallisena myös sotilas; sekä

4) sotilaallisen maanpuolustuksen alalla Suomeen kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantavan toiminnan estämiseksi poliisin hallinnosta annetun lain (110/92) 10 §:n 1 momentissa tarkoitetuista turvallisuus- ja valvontatehtävistä, ei kuitenkaan rikostutkinnasta.

Asian laadun vaatiessa 1 momentissa tarkoitettu tehtävä voidaan suorittaa yhteistoiminnassa poliisin kanssa tai, erityisesti jos tutkinnan puolueettomuus tai rikoksen vakavuus sitä edellyttää, siirtää kokonaan poliisin suoritettavaksi, siten kuin jäljempänä tässä laissa säädetään.

Sotilasoikeudenkäyntiasiana käsiteltävän rikoksen tutkinnasta on tämän lain lisäksi voimassa, mitä sotilaskurinpitolaissa (331/83) säädetään.

2 §

Organisaatio ja kelpoisuusvaatimukset

Poliisin tehtäviä puolustusvoimissa hoitavat puolustusvoimien virkamiehet pääesikunnan asianomaisessa toimielimessä ja pääesikunnan alaisissa hallintoyksiköissä. Organisaatiosta ja virkamiesten kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella.

3 §

Poliisitoiminnan yleiset periaatteet

Tässä laissa tarkoitettuja poliisin tehtäviä suoritettaessa noudatetaan poliisilaissa (493/95) säädettyjä yleisiä periaatteita.

2 luku

Toimivaltuussäännökset

4 §

Toimivaltuudet

Edellä 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen ja hallintoyksikön virkamiehellä on 1 §:ssä tarkoitetuissa tehtävissä esitutkintalaissa (449/87), pakkokeinolaissa (450/87) ja poliisilaissa poliisimiehelle säädetyt toimivaltuudet. Pääesikunnan 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen päällikkönä toimiva virkamies tai puolustusvoimien sotilaslakimies toimii tutkinnanjohtajana 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa tarkoitetuissa asioissa ja hänellä on sanotuissa tehtävissä lisäksi pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle esitutkintalaissa ja pakkokeinolaissa sekä päällystöön kuuluvalle poliisimiehelle poliisilaissa säädetyt toimivaltuudet lukuun ottamatta pakkokeinolain 5 a luvussa tarkoitettua telekuuntelua ja televalvontaa koskevaa toimivaltuutta. Pakkokeinolain 5 a luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitettu teknistä kuuntelua koskeva päätös alistetaan pääesikunnan 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen päällikkönä toimivalle virkamiehelle. Sanotun virkamiehen tekemä teknistä kuuntelua koskeva päätös alistetaan pääesikunnan operaatiopäällikölle.

5 §

Tarkkailu ja tekninen tarkkailu turvallisuus- ja valvontatehtävissä

Puolustusvoimiin kohdistuvan laittoman tiedustelutoiminnan ja sotilaallisen maanpuolus-

tuksen tarkoitusta vaarantavan, rangaistavaksi säädetyn toiminnan estämiseksi ja keskeyttämiseksi on oikeus käyttää tarkkailua ja teknistä tarkkailua siten kuin poliisilain 30 ja 31 §:ssä säädetään. Toimenpiteiden käyttämisestä päättää pääesikunnan 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen päällikkönä toimiva virkamies.

Tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta ilmoittamisesta säädetään poliisilain 33 §:ssä ja sanotulla tarkkailulla saadun aineiston käsittelystä poliisilain 34 §:ssä. Teknisestä kuuntelusta laadittu pöytäkirja toimitetaan puolustusministeriölle, joka antaa vuosittain eduskunnan oikeusasiamiehelle kertomuksen teknisen kuuntelun käytöstä.

3 luku

Tietojensaantia koskevat säännökset

6 §

Tietojen saanti eräiden viranomaisten rekistereistä

Pääesikunnalla on 1 §:ssä mainittujen tehtävien suorittamista varten salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada tarpeellisia tietoja siten kuin siitä rekisterinpitäjän kanssa sovitaan:

1) väestötietojärjestelmästä väestötietolain 4 §:n 1 ja 3 momentissa ja 5 §:n 1 momentissa tarkoitetuista asioista;

2) oikeushallinnon tietojärjestelmistä syyteharkinnassa olevista tai olleista rikosasioista ja syyttäjien päätöksistä, joiden mukaan asiassa ei ole kyseessä rikos tai näyttöä rikoksesta, annetuista rangaistusmääräyksistä, tuomioistuimessa vireillä olevista rikosasioista sekä tuomioistuinten lainvoimaisista ratkaisuista, joilla syyte on hylätty;

3) ulkoasiainministeriön tietojärjestelmästä myönnetyistä passeista, viisumeista ja oleskeluja työluvista;

4) ulkomaalaisviraston tietojärjestelmästä oleskelulupaa ja turvapaikkaa koskevista hakemuksista ja hakemuksiin annetuista päätöksistä; sekä

5) poliisin rekistereistä rikostutkintaa varten tekotapa-, tuntomerkki- ja vastaavia tietoja sekä tietoja kadonneesta omaisuudesta.

Pääesikunnalla on lisäksi oikeus saada poliisin henkilörekistereistä tietoja henkilön luotettavuuden arvioimiseksi puolustushallinnon alalla palvelemista varten siinä laajuudessa kuin poliisin henkilörekistereistä annetun lain 23 §:ssä säädetään.

Tässä pykälässä tarkoitetut tiedot saa luovuttaa maksutta ja 1 momentissa tarkoitetut tiedot lisäksi teknisen käyttöyhteyden avulla.

7 §

Tietojen saanti muulta viranomaiselta

Pääesikunnalla on oikeus saada muulta kuin 6 §:ssä tarkoitetulta viranomaiselta sekä julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä 1 §:ssä tarkoitetussa poliisitehtävässä tarpeelliset tiedot ja asiakirjat maksutta ja salassapitovelvollisuuden estämättä, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista poliisille tai tiedon käyttöä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

8 §

Tietojen saanti yksityiseltä yhteisöltä

Pääesikunnalla on oikeus saada teletoimintaa harjoittavalta yhteisöltä yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa, jos tietoja yksittäistapauksessa tarvitaan tässä laissa pääesikunnalle säädettyjen poliisitehtävien suorittamiseksi. Pääesikunnalla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

4 luku

Henkilörekistereitä koskevat säännökset

9 §

Henkilörekisterit

Tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä varten pidettäviin henkilörekistereihin sovelletaan henkilörekisterilakia (471/87), jollei tässä laissa toisin säädetä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja henkilörekistereitä ovat rikostietorekisteri, turvallisuustietorekisteri ja 12 §:n mukaan perustettavat tilapäiset rekisterit.

10 §

Rikostietorekisteri

Rikostietorekisteri on pääesikunnan 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri, johon saa kerätä ja tallettaa 1 §:n 1 momentin 1—3 kohdassa

tarkoitettujen rikosten selvittämiseksi tarpeellisia tietoja.

Rikostietorekisterin rekisterinpitäjä on pääesikunta.

11 §

Turvallisuustietorekisteri

Turvallisuustietorekisteri on sotilaallisen tiedustelun torjuntaa varten pidettävä, pääesikunnan 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen käyttöön tarkoitettu pysyvä automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ylläpidettävä henkilörekisteri. Rekisteriin saa kerätä ja tallettaa tietoja, jotka ovat tarpeen sotilaallista maanpuolustusta tai valtion turvallisuutta vaarantavien hankkeiden estämiseksi tai keskeyttämiseksi.

Turvallisuustietorekisterin rekisterinpitäjä on pääesikunta. Turvallisuustietorekisteriä saavat käyttää 1 momentissa tarkoitetun toimielimen tarkkailutehtäviin määrätyt virkamiehet.

12 §

Henkilön tai työryhmän käyttöön tarkoitetut tilapäiset henkilörekisterit

Edellä 2 §:ssä tarkoitettujen toimielinten henkilöstöön kuuluvan tai henkilöstöön kuuluvien muodostaman työryhmän käyttöön tarkoitetun tilapäisen henkilörekisterin perustamisesta päättää tehtävästä vastaava, puolustusvoimissa poliisin tehtäviä suorittava virkamies, joka toimii myös rekisterinpitäjänä.

13 §

Yksittäiseen tehtävään liittymättömät tiedot

Edellä 1 §:ssä tarkoitetun yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saatuja, tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja, jotka eivät liity kyseiseen yksittäiseen tehtävään, saa kerätä ja tallettaa vain 11 ja 12 §:ssä tarkoitettuun rekisteriin.

14 §

Arkaluonteiset tiedot

Henkilörekisterilain 6 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa kerätä ja tallettaa tässä laissa tarkoitettuun henkilörekisteriin silloin, kun tiedot ovat rekisterin käyttötarkoituksen kannalta tarpeellisia.

Henkilörekisterilain 6 §:n 2 momentin 1, 2 tai 4—6 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa kerätä ja tallettaa tässä laissa tarkoitettuun henkilörekisteriin ainoastaan silloin, kun se on 1 §:ssä tarkoitetun yksittäisen tehtävän suorittamiseksi välttämätöntä. Mainitussa 4 kohdassa tarkoitettuja tietoja saa lisäksi kerätä ja tallettaa silloin, kun se on rekisteröidyn oman turvallisuuden tai poliisitehtävää suorittavan henkilön työturvallisuuden varmistamiseksi välttämätöntä.

15 §

Kuuntelulla saadut tiedot

Jos poliisilaissa tarkoitetulla teknisellä kuuntelulla saatu tieto ei liity rikokseen tai jos se koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi kuuntelua suoritetaan, tietoa ei saa tallentaa henkilörekisteriin, ellei tieto koske sellaista 1 §:ssä tarkoitettua rikosta, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi kuuntelua voidaan suorittaa.

Pakkokeinolaissa tarkoitetulla teknisellä kuuntelulla saadun tiedon tallettamisesta henkilörekisteriin säädetään pakkokeinolaissa.

16 §

Tarkastusoikeuden rajoitukset

Sen lisäksi, mitä henkilörekisterilain 12 §:ssä säädetään, lain 11 §:ssä tarkoitettua tarkastusoikeutta ei ole turvallisuustietorekisteriin.

Tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa turvallisuustietorekisteriin rekisteröityä koskevien tietojen lainmukaisuuden.

17 §

Tarkastusoikeuden toteuttaminen

Tarkastusoikeuden toteuttamiseen sovelletaan henkilörekisterilain 11 ja 14 §:ää, jollei 2 momentissa toisin säädetä.

Rekisteröidyn on tarkastusoikeutta käyttäessään esitettävä sitä koskeva pyyntö henkilökohtaisesti pääesikunnalle tai asianomaiselle sotilaslääninesikunnalle ja todistettava henkilöllisyytensä.

18 §

Henkilörekisterin tietojen poistaminen

Tässä laissa tarkoitettuihin henkilörekisterei-

hin talletettujen tietojen säilytysajoista säädetään asetuksella.

5 luku

Erinäiset säännökset

19 §

Vaitiolovelvollisuus

Edellä 2 §:ssä tarkoitetun toimielimen virkamiehen vaitiolovelvollisuudesta on voimassa, mitä valtion virkamieslain (750/94) 17 §:ssä säädetään. Sama vaitiolovelvollisuus on muulla puolustusvoimien palveluksessa olevalla tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessaan.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa tehtäviensä hoitoon kuulumattomalla tavalla käyttää hyödykseen eikä luvatta muille ilmaista sellaisia henkilön yksityisyyteen kuuluvia seikkoja, jotka hän on saanut tässä tehtävässään tietoonsa ja joiden ilmitulo voi aiheuttaa henkilölle vahinkoa tai haittaa.

Vaitiolovelvollisuus ei kuitenkaan estä asian ilmaisemista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävänsä vuoksi on tarve saada tieto muutoin salassa pidettävästä seikasta.

Mitä 1—3 momentissa säädetään, on voimassa myös palvelussuhteen puolustusvoimiin päätyttyä.

20 §

Tietojen luovuttaminen sotilasviranomaiselle

Rekisterinpitäjällä on oikeus luovuttaa sotilaskurinpitolaissa tarkoitetulle sotilasviranomaiselle 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamiseksi perustetun henkilörekisterin tietoja, jos se on tarpeen kyseisten tehtävien suorittamiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun rekisterin tietoja muuhun kuin rekisterin käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön ja 13 §:ssä tarkoitettuja tietoja saa kuitenkin luovuttaa vain silloin, kun se on tarpeen:

1) valtion turvallisuuden varmistamiseksi;

2) välittömän henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran taikka huomattavan omaisuusvahingon torjumiseksi; tai

3) sellaisen rikoksen ennalta estämiseksi tai selvittämiseksi, josta saattaa seurata vankeutta.

Tiedot saa luovuttaa konekielisessä muodossa.

21 §

Tietojen luovuttaminen muulle kuin sotilasviranomaiselle

Rekisterinpitäjä saa luovuttaa tässä laissa tarkoitetuista henkilörekistereistä tietoja, jotka ovat tarpeen:

1) poliisille laissa säädettyä tehtävää varten; sekä

2) rajavartioviranomaiselle valtakunnan rajojen ja raja-alueen valvontaa varten.

Rekisterin tietoja muuhun kuin sen käyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön saa luovuttaa vain 20 §:n 2 momentissa mainittua tarkoitusta varten.

Tiedot saa luovuttaa konekielisessä muodossa ja maksutta.

22 §

Luotettavuuslausunnot

Pääesikunnalla on oikeus käyttää tässä laissa tarkoitettujen henkilörekisterien tietoja tarpeellisessa laajuudessa annettaessa lausuntoa puolustusministeriön hallinnonalan tai rajavartiolaitoksen viranomaiselle valtion virkamieslain 7 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettua virkaa hakeneen tai sanotunlaiseen virkaan nimitetyn henkilön luotettavuudesta tai muuta puolustushallinnon tehtävää hakeneen tai kyseisessä tehtävässä palvelevan luotettavuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua lausuntoa annettaessa ei saa kuitenkaan käyttää 12 §:ssä tarkoitetussa rekisterissä olevia 13 §:ssä tarkoitettuja tietoja.

Valtion virkamieslain 7 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitettua virkaa hakeneella tai sanottuun virkaan nimitetyllä on oikeus saada tieto siitä, onko hänestä annettu 1 momentissa tarkoitettu lausunto. Muulle 1 momentissa tarkoitetulle on ilmoitettava lausunnon pyytämisestä tai antamisesta, jollei siitä aiheudu ilmeistä vaaraa valtion turvallisuudelle.

23 §

Tietojen oikeellisuuden ja tietoturvan varmistaminen tietoja luovutettaessa

Tässä laissa tarkoitettujen henkilörekisterien tietojen luovuttamisesta päätettäessä rekisteröidyn tietoturvan varmistamiseksi on otettava huomioon luovutettavien tietojen laatu sekä Suomea sitovat kansainväliset sopimukset ja Suomen hyväksymät kansainväliset suositukset.

24 §

Poliisitoiminnan valvonta ja tarkastaminen

Puolustusvoimien poliisitoiminnan valvonnasta ja tarkastamisesta säädetään tarkemmin asetuksella tai määrätään puolustusministeriön päätöksellä.

25 §

Puolustusvoimien sisäinen järjestyksenpito

Puolustusvoimissa voi olla sisäisiä vartiointi- ja järjestyksenpitotehtäviä varten sotilaspoliisimiehiä, joiden toimivaltuuksista säädetään erikseen.

26 §

Yhteistoiminta poliisin kanssa

Tässä laissa tarkoitetun puolustusvoimien toimittaman rikostutkinnan ilmoittamisesta poliisille ja muusta puolustusvoimien ja poliisin yhteistoiminnasta säädetään tarkemmin asetuksella. Määräyksiä yhteistoiminnan käytännön järjestelyistä antaa puolustusministeriö sovittuaan asiasta sisäasiainministeriön kanssa.

27 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

28 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Helsingissä 17 päivänä heinäkuuta 1995

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Iiro Viinanen*